

Bondstaden i Arvidsjaur. Bilden tagen från gamla kyrkan.

Minnen från Bondstaden i Arvidsjaur

Bilden: Skillnadsgatan mot Storgatan.

Närmast till vänster:

1. Bergnässtugan
2. Sjöträsk-kammaren, Storbergskammaren och Brunmyrhedskammaren.

Längst bort till höger:

3. Frans Lundbergs stuga, Akkavare. Kyrkstugan uppfördes 1917. Gammel-Frans Lundberg, 1822-1933

4. Tillhörande uthus till stuga Gammel-Frans stuga.

Bondstaden i Arvidsjaur flyttades i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet från Storgatan till kvarteren Ripan, Siskan och Svärtan mellan Skomakaregatan och Nygatan. Gatan Bondstadsgatan vittnar om att det där har funnits kyrkstugor. Lappstaden blev kvar på den plats den är idag.

Kyrkstäder i Norrbotten finns fortfarande bevarade i bl.a. Gammelstad och Öjebyn, liksom Lappstaden i Arvidsjaur.

I fotoarkivet finns många bilder på byarnas kyrkstugor.

Om bondstaden i Arvidsjaur.

Då kyrkbyn i Arvidsjaur bebyggdes -troligen vid samma tid som gamla kyrkan uppfördes 1824-1826- bildades fyra områden (stadsdelar), som fick sina namn, nämligen Borgarstaden, Lappstaden, Sirapsstaden och Bondstaden.

Det är om den sistnämnda stadsdelen vi här skall försöka berätta om vad vi vet och med hjälp av tillgängliga fotografier katalogisera bondstadskåkarna för att bevara minnet av denna stadsdel, som numera, när detta skrives, är helt utplånad.

Bondstaden utgjordes ursprungligen av området mellan Lappstadsgatan och Stationsgatan, på båda sidor om landsvägen.

De första s.k. kyrkstugorna, som uppfördes på södra sidan av landsvägen, var placerade ungefär mitt på nuvarande Storgatan i rak linje från väster till öster och sammanbyggda vägg mot vägg i långa rader. Fastän kyrkstugorna var sammanbyggda med varandra, var de ändå avskilda, så att varje by eller bonde hade egen ingång till sin stuga.

Ingången ledde i regel från landsvägen in i stugan.

Varje by och i en del fall varje förmögen bonde hade sin kyrkstuga, som benämndes med byns eller ägarens namn, såsom Långträskstugan, Rättselsstugan, Gangsastugan, Ol-Orsastugan, Rönbergskammaren, Måns-träskkammaren o.s.v.

De här kyrkstugorna uppfördes för att användas under kyrkhelgerna. De huvudsakliga kyrkhelgerna var; vintermarknaden i februari månad, påskhelgen, missionsdagen (den s.k. möteshelgen i juli månad), storstämningshelgen (sista söndagen i augusti månad), mikaeli (i början av oktober månad), och andersmäss (i slutet av november månad).

Då bodde kyrkhelgsbesökarna i sina stugor i bondstaden.

När kyrkbyn ombildades till municipalsamhälle år 1895 ålades byamännen att flytta sina kyrkstugor och stallar till ett nytt område på nuvarande kvarteren Svärtan, Siskan och Knipan inom området av Nygatan, Skillnadsgatan, Kyrkogatan, Skomakaregatan och Fabriksgatan.

Bondstaden var kvar inom detta område fram till år 1941 då byggnadsnämnden i Arvidsjaur hos länsstyrelsen i Norrbottens län begärde om handräckning för, som det hette, "nedrivande och borttagande av vissa kyrkstugor och stallar i bondstaden, som ansågs vanvårdade och vanprydande för samhället."

Bondstaden blev nämligen med tiden inte vad den från början var avsedd för. Genom den snabba utvecklingen av kommunikationerna kom kyrkstugorna inte att utnyttjas av bönderna på samma sätt som tidigare, utan stugorna hyrdes ut till olika personer, som behövde bostäder. Särskilt när inlandsbanebygget drog fram genom bygden i slutet av 1920-talet och några år framöver och järnvägsrallarna bodde i Arvidsjaur blev bondstaden fullbelagd.

Det gick då ganska livat till i bondstaden ibland.

I sina "Levnadsminnen" skriver Uno H. Skarin om bondstaden bl.a. följande:

"Under år 1928 blev banan Jörn-Arvidsjaur färdig att tagas i bruk.

I municipet och i en del byar bosatte sig ett stort antal banarbetare (rallare), förmän och ingenjörer. Varje ledigt rum, lägenhet och kyrkbystuga i "Bondstaden" togs i anspråk till bostad. Med järnvägsbygget följde olaglig tillverkning av brännvin, "lönbränning". Det man gjorde, på nämnt sätt, kallades ofta "bonnstahicka" eller "hoppla".

I en lokalrevy, med titeln SPEX, som spelades upp i Arvidsjaur nyårsafton 1935-36 hade revyförfattaren Carl Ericsson, signaturen Cal-Agaton författat ett par visor om bondstaden, som framfördes av Arvidsjaurungdomar vid revyn.

Vi återger här några verser och börjar med

"Bondstadsballad"

Jag alltid blir så upprörd i mitt hjärta
av minnen från min ungdoms flydda dar
och därför är med glädje och med smärta
jag hälsar bondstaden i Arvidsjaur.

Säg käre vän. Har du nått gammalt minne
ifrån en kyrkhelgs många äventyr,
som kan en ljusglimt skänka åt ditt sinne
och giva färg åt vardagens bestyr.

Du kanske ler. Tillbaks du går i tiden
till mångt vilt och mycket krigiskt slag.
Du minnes svärjande rivalers strider.
Ja, kanske slogs man hela byalag.

Och kanske själv du någon gång har dansat
i takt till mässingdosornas musik.
Du kanske hört, när du om knuten svansat
bå'd hårda slag och skrämde flickors skrik.

Du kanske sprungit mellan dessa kåkar
och tiggat en tös att öppna dörr'n på glänt.
Hon kanske öppnat utan att du bråkar.
Du kanske även blyga kyssar känt.

Och band för livet knöts i gammal stuga
trots utanför rivalers hot och larm.
Och mången var det som här fann sin fruga
vid möte under fårskinnsfällan varm.

Ja, det känns vemodigt i våra sinnen,
ty dessa ödsligt gråa timmerhus,
de ha för oss så många gamla minnen,
som viskas till oss här i vindens sus.

och ur

"Bondstadsidyll"

Romantik än i bondstan man finner,
dock ej sådan som fordom en gång.
Även nu kan man slåss här om kvinnor,
här finns anntäppa, hicka och sång.
Jag för mitt inre öra, när som helst kan höra
denna sång, och därför tiden ej blir lång.
Romantik än i bondstan man finner,
dock ej sådan som fordom en gång.

Nedrivningen av kyrkstugorna och stallarna i bondstaden påbörjades år 1942 och pågick i olika etapper fram till år 1960 då endast en stuga lämnades kvar till år 1974 då den revs. Den stugan tillhörde renägaren Frans Lundberg i Akkavare och var uppförd år 1917 i hörnet av Nygatan-Skillnadsgatan.

Därmed var bondstaden utplånad och dess vackra och värdefulla läge och mark inlemmad med det övriga municipalsamhället för att lämna plats för nya och tidsenliga bostadshus.

Arvidsjaur den 23/4 1977.

Per Peterslund *Carlman Ericsson*